

Helmonds 72

HEEM

Kwartaalblad
Heemkondekring
Helmont

APRIL 2026
€ 3,25

***Helmond is altijd mijn thuis
Familie Filippini
Het voormalig belastingkantoor
Marinus Bies, schilder van de Peel***

colofon

HEEMKUNDEKRING HELMONT

Inlichtingen:

E: info@heemkundekringhelmont.nl

Heemkamer:

Pastoor van Leeuwenstraat 23,
5701 JS Helmond

T: 0492 - 330342 (alleen op donderdag)

Website:

www.heemkundekringhelmont.nl

BESTUUR

Voorgitter: Harrie Heesterbeek

E: hannes.heesterbeek@chello.nl

Secretaris: vacature

Penningmeester: Harry Hagens

E: penningmeester@heemkundekringhelmont.nl

Bestuurslid en P.R.: Gerry van Liempt

E: gerryvanliempt@gmail.com

LIDMAATSCHAP

Lidmaatschap incl. abonnement: € 25,-

Geginslidmaatschap incl. abonnement: € 35,-

Rekening Rabobank NL10RABO0123855004
t.n.u. Heemkundekring Helmont

HELMONDS HEEM

Redactie: Jolanda Bakker, Henk Roosenboom,
Martin van Veghel, Marinus van den Elsen en
Jan-Willem van den Enden

E: redactie@heemkundekringhelmont.nl

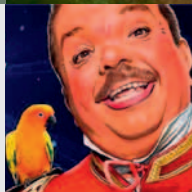
Vormgeving/lay-out: Marinus van den Elsen

Druk: Laumé reclame-drukkerij
ISSN 1389-9937

Vergendkosten: binnenland € 20,-
respectievelijk € 10,- bij digitaal heemblad.

Omslag voorzijde: Zelfportret, circa 1960, olieverf op
paneel, 80x61 cm. Galerij-Museum Bies Aarle-Rixtel

Omslag achterzijde: Het trappenhuis van de Titus
Brandsmaschool werd in 1957-'58 beschilderd met het
alfabet door Albert Troost. Foto: Marinus van den Elsen

INHOUD

Van de redactie 3

Van het bestuur 4

Korte berichten 5

Helmond is altijd
mijn thuis 8

Familie Filippini 15

Het voormalig
belastingkantoor 22

Marinus Bies, schilder van
de Peel 28

Begunstigers 35

Van de redactie

Heemkundekring Helmont draagt het circus een warm hart toe. Na artikelen over leeuwentemmer Carlo Stevens en dierentrainer Jos Uijterlinde duikt Jan-Willem van den Enden in de circuswereld. Centraal in zijn artikel staat de bekende clown Milko Steyvers, die sinds 1974 woonachtig is in Helmond. Vanaf jonge leeftijd wist Milko al dat hij clown wilde worden. Samen met zijn moeder en zus reist hij op jonge leeftijd mee met circus Renz. Jan-Willem beschrijft in zijn artikel het circusleven, de tragedies en de faillissementen. U leest het hele verhaal vanaf bladzijde 8.

Frans van Eijck verrast ons met een verhaal dat al decennia lang in zijn familie wordt verteld. Volgens zijn oma, Dientje van Eijck-Filippini, zou de familie afstammen van de Italiaanse heilige Maria Filippini (1672-1732). Voorvader Giovanni Maria Filippini vestigt zich rond 1824 in Aarle-Rixtel en trouwt met Gijsbertinia Verkuijl, dochter van een gepensioneerde militair. Giovanni is in 1795 geboren in het Noord-Italiaanse dorp Masera. Op jonge leeftijd reist hij rond met zijn oom, die schoorsteenveger is. Lees het hele verhaal van de Helmondse familie Filippini vanaf bladzijde 15.

David van Geneste vertelt de geschiedenis van de Helmondse belastingkantoren. Het voormalig belastingkantoor aan de Penningstraat dateert van 1977 en is ontworpen door de bekende architect Fred de Groot, indertijd werkzaam bij de Rijksgebouwendienst. Vele scholen, postkantoren, politiebureaus, gerechts-

gebouwen, telefooncentrales zijn van zijn hand. Het Helmondse ontwerp voor het belastingkantoor aan de Penningstraat is niet uniek: eenzelfde gebouw staat in Wageningen en is inmiddels afgebroken. De ontwerpen van De Groot zijn typerend voor de kantoorbouw van de jaren '70. Stort u in de wereld van de architectuur vanaf bladzijde 22.

Jan-Willem van den Enden beschrijft het leven van Marinus Bies (1894-1975), ook wel 'schilder van de Peel' genoemd. Na zijn schooltijd werkt Bies onder andere bij een notaris en bij Schroefboutenfabriek Hendrik van Thiel. In zijn vrije tijd tekent en schildert hij veel. Marinus Bies is min of meer autodidactisch, want een kunstopleiding in die tijd is alleen weggelegd voor de hogere burgerij. In de crisisjaren krijgt hij zijn ontslag en legt zich volledig toe op de schilderkunst. Zijn werk is vrij donker en na de Tweede Wereldoorlog wil men meer kleur in de kunst. Ook Marinus Bies ziet dat in en na zijn reizen door Zuid-Frankrijk past hij meer kleur toe en zijn de werken meer levendig. In Galerij-Museum Bies in Aarle-Rixtel is nog veel van zijn werk te zien. Lees zijn levensverhaal vanaf bladzijde 28. «

*Ons volgend kwartaalblad verschijnt op 1 juli 2026. Kopij kunt u tot 1 juni zenden aan; **redactie@heemkundekringhelmont.nl** Maximale lengte van een artikel is 2500 woorden en aangeleverde beelden dienen van hoge kwaliteit te zijn met bronvermelding. De redactie is niet aansprakelijk voor de inhoud van geplaatste artikelen en behoudt zich het recht voor om ingezonden stukken te weigeren of aan te passen.*

Van het bestuur

Nu de lente in aantocht is en iedereen reikhalzend naar de zomer kijkt, is het tijd voor een korte update. Wij kunnen u melden dat het bestuur niet heeft stilgezeten.

Wij hebben voor onze leden en andere belangstellenden mooie lezingen kunnen realiseren. Op 19 januari jl. was de aftrap door Henk van Beek met zijn boeiende voordracht over kasteel Croy. Op 24 februari jl. vond de lezing over de spectaculaire muntvondst in Bunnik plaats. Ook hier zorgden de heren Reinier Koelink en Gert-Jan Messelaar voor een indrukwekkende presentatie over de vondst van hun leven.

Tijdens de jaarvergadering op 31 maart 2026 werd in het kort een vooruitblik gegeven. Nieuwe bestuursleden hebben zich aangemeld. Harry Hagens komt de gelederen versterken als penningmeester en Jolanda Bakker als buitengewoon bestuurslid. Secretaris Dorethé van Dijk verlaat het bestuur na negen jaar trouwe dienst. Op korte termijn hoopt het bestuur een nieuwe

secretaris aan het team toe te voegen. Het aantal sponsors is helaas in 2025 gedaald, zodat we op zoek moeten gaan naar nieuwe begunstigers, die Heemkundekring Helmont een warm hart toedragen.

In het kader van '200 jaar Kanaal' worden er dit jaar veel activiteiten ontplooid, waar ook Heemkundekring Helmont mede in participeert. In ieder geval kunnen we al melden dat Ronald Clarijs een mooie film over de geschiedenis van het kanaal heeft samengesteld en deze zal voor groot publiek worden vertoond. Voor onze leden zal een speciale filmavond worden ingelast. Op 25 mei aanstaande krijgt u al een voorproefje van oude filmbeelden bij de Historische Filmcyclus Helmond in de Cacaofabriek.

Ook dit jaar zullen leden van Heemkundekring worden verrast met een uitgave van een nieuw boek, dat als geschenk zal worden aangeboden. Houdt u in ieder geval onze nieuwsbrief in de gaten. «

Onze Heemkamer

Elke donderdag bent u welkom op onze heemlocaties in het stadshobbycentrum Het Baken, Pastoor van Leeuwenstraat 23, 5701 JS Helmond. Van 10.00 tot 12.00 uur is de genealogiekamer geopend, voor ieder die belangstelling heeft voor zijn voorouders en daar onderzoek naar wil doen.

's Morgens van 10.00 tot 12.00 uur is de heemkamer enkel toegankelijk voor leden. 's Middags van 14.00 tot 16.00 uur is de heemkamer openbaar voor het verwerven van informatie en kunt u desgewenst onze collecties en bibliotheek kosteloos raadplegen. Altijd staat gezelligheid en kennisverrijking voorop. «

Onbekende foto familie Koppel

Recentelijk zijn er onbekende foto's van de Joodse familie Koppel gepubliceerd op de website: <https://www.oorlogsbronnen.nl/tijdlijn/969d1530-ad07-41f4-ba45-3d41c445f7ee>. Nazaten van de familie Koppel kennen deze foto's niet.

Familie Koppel was afkomstig uit Duitsland en vestigde zich op 31 mei 1938 op het adres Steenweg 10a in Helmond en begon in het pand een textielwinkel 'Het Broekenhuis' genaamd. Op 10 mei 1940, notabene op de verjaardag van Max Koppel, vielen de Duitsers Nederland binnen. Ook de familie Koppel ontsnapte niet aan de het oog van Duitsers en ook zij moesten zich op 28 augustus 1942 melden op het Helmondse politiebureau voor 'tewerkstelling' in Duitsland. Vroeg in de avond

werden zij onder bewaking op de trein gezet naar Eindhoven en vandaar afgevoerd naar kamp Westerbork. Herta en haar zoon Peter Klaus hebben vanaf hun vertrek uit Helmond nog maar drie dagen geleefd. In de nacht van 31 augustus 1942 zijn zij vermoord in Auschwitz.

De vraag aan eenieder luidt: **Wie herkent de Helmondse vrienden op deze afgebeelde foto?** Een reactie ontvangen wij graag via: redactie@heemkundekringhelmont.nl «

De familie Koppel met vrienden uit Helmond. Max Koppel zit geheel links, zijn echtgenote Herta rechtsvoor. Zoon Peter-Klaus zit op de parasolvoet in het midden. De foto moet tussen 31 mei 1938 en 28 augustus 1942 gemaakt zijn aan de Steenweg 10a.

Het hoedje van Heintje

Onlangs schonk Josette Bloem een curieus item aan de Heemkundekring Helmont; het jagershoedje van Hein Fentener van Vlissingen. Hoe haar vader Bert Biemans het hoedje in zijn bezit heeft gekregen, is niet helemaal duidelijk. Ging het om een weddenschap of heeft hij het geruild met Heintje?

De twee troffen elkaar regelmatig bij café Dikke Miet in Aarle-Rixtel. Dat café bij de Aarlese brug was Heintjes stamcafé. Dat Heintje zijn hoedje vrijwillig heeft afgestaan lijkt onwaarschijnlijk. De twee waren onafscheidelijk. Hij mocht zelfs een hoofddeksel dragen tijdens zijn werkzaamheden bij Vlisco. Het hoedje camouflerde immers zijn kale schedel.

Hein (Henri) Fentener van Vlissingen (1921-1994) groeide zorgeloos op in zijn geboortehuis aan de Helmondseweg in Aarle-Rixtel. Zijn moeder was Pauline Ankersmit en zijn vader (Hein Sr.) de rijke en bekende telg uit de familie Fentener van Vlissingen. Hein werd als kind met een koetsje naar de lagere school gebracht. Waarschijnlijk mede door zijn onrustige aard belandde hij later op een strenge Zwitserse kostschool. Vervolgens ging hij naar de academie voor beeldende kunsten in Den Haag. Daar weigerde hij de verklaring voor de Duitse Kulturkammer te tekenen en dook onder in Aarle-Rixtel. Landwachters zochten hem, maar vonden hem niet.

Foto's: Collectie Heemkundekring Helmont

Hein nam contact op met het verzet, en werd bonnenkoerier. Per trein bracht hij bonnen naar het westen van Nederland.

Avontuur in Amerika

In 1946 vertrok hij naar de Verenigde Staten, waar hij zonder familiesteun carrière probeerde te maken. Aan den lijve ondervindt hij daar dat de tijd waarin bordenwassers miljonair worden, ook in het land van de onbegrensde

mogelijkheden tot het verleden is gaan behoren. Na verschillende baantjes wordt hij uiteindelijk sergeant in het Amerikaanse leger. Daardoor had hij sinds 1954, naast de Nederlandse, ook de Amerikaanse nationaliteit. Via het Amerikaanse leger kwam hij in Duitsland terecht, waar hij zijn toekomstige vrouw Jacqueline leerde kennen. Hij zou in zijn leven overigens vier keer trouwen. Vergezeld van Jacqueline, keerde hij uiteindelijk naar Nederland terug. Hein kreeg een betrekking bij het Belgische bedrijf van Vlisco, Campinoise, in Baelen-Wezel. Maar daar maakte hij ruzie met de directie. Vervolgens kreeg hij het in 1958 ook aan de stok met zijn oom Jan, directeur van Vlisco, wat leidde tot ontslag en verwijdering uit het bedrijf.

Zwitserse villa

Hein Fentener van Vlissingen vertrok in 1960 met zijn gezin naar Zwitserland,

Hein Fentener van Vlissingen samen met de Amsterdamse zakenman Lou Lap, bij wie hij in 1965 zijn parachute kocht.

Foto: Jack de Nijs, Collectie: Nationaal Archief

waar hij een villa liet bouwen in Saint-Sulpice. Volgens een buurman was het huis hoger dan de plaatselijke bouwverordening toestond. Er volgde een decennia durende rechtszaak waar Fentener van Vlissingen uiteindelijk aan failliet zou gaan. In 1965 werd hij in Zwitserland tot ongewenste vreemdeling verklaard en per motorboot via het Meer van Genève uitgezet naar Evian-Bains. Tekenend voor zijn (galgen) humor was dat hij bij zijn terugkomst in Nederland meteen een parachute ging kopen! Hij zou, naar eigen zeggen, desnoods via het luchtruim terugkeren naar zijn Zwitserse villa. Hein zocht graag de publiciteit op, dus liet hij van deze ludieke actie een uitgebreide foto-reportage maken.

Gewonnen, maar alles kwijt

Na 25 jaar won hij de rechtszaak alsnog, maar hij was inmiddels straatarm, zijn tweede huwelijk strandde en zijn kinderen hadden ieder contact met hem verbroken. Eigenlijk niet verwonderlijk dat hij in Helmond en omgeving in de meeste café's een geziene gast was. Hij stond bekend als een vrijgevig persoon met gevoel voor humor.

In 1978 vertolkte Hein een bijrol als baron in de speelfilm *Doctor Vlimmen*. Toon Kortooms schreef in 1986 een boek over Heintje Fentener van Vlissingen onder de titel *Heintje, hondje, hoedje*. In november 1990 was de excentrieke Heintje nog te gast in het laatste aflevering van bekende TV-programma *De Stoel* van Rik Velderhof. Hein Fentener van Vlissingen overleed na een roerig leven op 73-jarige leeftijd in het Lambertus ziekenhuis te Helmond.

Helmond is altijd mijn thuis

door *Jan-Willem van den Enden*
foto's: collectie Milko Steyvers

Als kind verhuisde Milko Steyvers in 1974 samen met zijn moeder en zus Brenda met een caravan naar het kermis- en circusoverwinteringsterrein bij het oude slachthuis. Helmond werd - en is nog steeds - de uitvalsbasis van de familie Steyvers. Hoewel Milko op achttienjarige leeftijd als clown de wereld introk en later met circus Renz furore maakte, blijft Helmond altijd zijn thuis.

Milko werd op 12 september 1962 in Amsterdam geboren en is vernoemd naar de zoon van Gina Lollobrigida; zijn moeder Anneke Steyvers-Olivier (1943–2022) was een groot fan van deze Italiaanse

actrice. Al op zeer jonge leeftijd wist Milko wat hij wilde worden: clown in het circus. "Toen ik drie jaar oud was en me nog niet bewust was van mijn dwerggroei, wist ik al dat ik clown wilde worden in het circus."

Enkele jaren later, in 1971, kwam zijn droom uit. "Als negenjarig jongetje uit Amstelveen fietste ik naar Circus Renz, dat in onze stad zijn tenten had opgeslagen. Eindelijk kon ik een circus in het echt zien. Directeur Arnold van der Vegt, beter bekend als 'Opa Renz', zag mij staan en riep: 'Hé jongetje, kom eens hier! Zou je naar het circus willen?' 'Dat lijkt me geweldig,' antwoordde ik. 'Vraag eens aan je vader en moeder of ze ook willen komen.' Snel fietste ik naar huis. Mijn moeder was thuis en ik vertelde haar over mijn ontmoeting. 'Mama, mama, we mogen naar het circus! We hebben vrijkaartjes!' 'Als je wilt, dan gaan we,' zei ze." Vanaf dat moment ging alles snel. Drie weken later reed moeder Anneke met Milko in een caravan mee met het circus. Anneke, die eveneens dwerggroei had, had als kind al een zwak voor het circus. Ze had ooit met Circus Mullens mogen meereizen, maar haar vader wees dat resoluut af en verbood haar ooit nog een circus te bezoeken. Uiteindelijk overwon haar liefde voor het circus toch, en nam Anneke afscheid van de man van wie ze al langere tijd afscheid had willen nemen.

Amstelveen werd ingeruild voor Helmond. "In Amsterdam was geen plaats voor ons, maar in Helmond, dat centraal ligt, wel. De gemeente Helmond werkte goed mee. Op het kermis- en circusoverwinteringsterrein bij het oude slachthuis was nog één vak vrij." Het gezin Steyvers voelde zich er meteen thuis. Milko en zijn zus groeiden er in alle rust op en gingen naar de lagere school in Brouwhuis. Daarnaast werkte Milko aan zijn opleiding als clown. "Toen ik acht jaar was, werd ik voor de leeuwen geworpen. Niet letterlijk

natuurlijk. Voor het eerst moest ik met een oom van Herman Renz de piste in. Ik moest een rondje lopen en keihard schreeuwen: 'Het is waar! Het is waar!' Totdat ik bij de spreekstalmeester kwam, die verbaasd vroeg: 'Ja Milko, wat is dan waar?' Ik antwoordde: 'Op mijn vaders kale knetter groeit geen haar.' Daarna rende ik naar buiten. Mijn eerste optreden als clown zal ik mijn leven lang niet vergeten. Op mijn achttiende werd ik als clown aangenomen in Italië en liet Helmond achter me. Ik ging niet alleen; we gingen met een groepje Nederlanders. Binnen drie maanden sprak ik Italiaans. Na afloop van het contractjaar zat ik weer bij Circus Renz. Daarna trok ik weer door Europa. Maar Helmond en Circus Renz bleven altijd mijn thuisbasis. Als ik geen werk had, kon ik altijd bij Circus Renz terecht." Ook Anneke werd actief in het circusleven.

Ze leerde Louis Steyvers kennen. Samen richtten ze Circus Mini op, maar toen Nol van der Vegt, eigenaar van Circus Renz, haar vroeg als opperstalmeester toe te treden, was de keuze voor haar niet moeilijk.

“Ik ben opgegroeid met Herman Renz en zijn ouders en grootouders,” vervolgt Milko. “Toen Nol Hermans, de vader van Herman, op 27 januari 1989 overleed en zijn vrouw Marina het circus verkocht, zijn Herman en ik naar een Frans circus vertrokken. Herman nam zijn dieren mee en ik ging als clown. Zeven maanden Frankrijk waren zwaar. Iedere dag gingen we naar een andere plaats. Om 5.00 uur 's morgens moest het complete circus worden verhuisd. Vaak reden we afstanden van 200 tot

300 kilometer, over soms moeilijke wegen. En als je om 10.00 uur aankwam, moest je met z'n allen de tent opbouwen. Om 16.30 uur begon de eerste voorstelling, en om 20.00 uur de laatste, die om 23.00 uur afgelopen was. Daarna moest alles weer worden afgebroken en ingeladen. En 's ochtends begon het allemaal weer opnieuw. We waren helemaal klaar met Frankrijk. Herman riep ons bij elkaar: Herman en Diana, de zus van Diana (later mijn vrouw) en ik. Hij vroeg: 'Wie wil er volgend jaar met mij op reis?' Wij reageerden meteen enthousiast: 'Ja, natuurlijk doen we dat!' Toen is mijn moeder erbij gekomen. Zij was heel goed in het aanvragen van vergunningen bij gemeenten. Ook mijn zus werd erbij gehaald. Zij had een relatie met Robert

Rondy. Robert was een goede manager, regelde alles en kreeg alles voor elkaar. Toen waren we met z'n achten."

"Het idee voor een nieuw Circus Renz is in Frankrijk geboren, maar het fysieke circus werd in Helmond gebouwd. Mijn (stief)vader Louis Steyvers had net genoeg geld om zeil voor een tent te kopen. Vader was een technische man en heeft op de Vlierdensedijk in zes maanden tijd alles aan elkaar gelast. Hier is al het materiaal van ons circus gemaakt. Verder ging mijn zwager Robert naar de DDR om een kassawagen en andere materialen te kopen." Een jaar later was de klus geklaard en kon in maart 1991 het hernieuwde Circus Renz van start gaan. "We verhuisden naar Amsterdam, maar bleven in Helmond ingeschreven."

"Vanaf het begin is onze versie van circus Renz een succes geweest," vertelt Milko. "We zaten meteen vol en draaiden direct een goed jaar. We kwamen ruimer in ons jasje te zitten en er kwam vanzelf een grotere tent. Ook Herman en Diana

dachten aan uitbreiding. Ze woonden in een kleine caravan en hadden gespaard voor een grote Amerikaanse caravan met alle voorzieningen. Maar die caravan had slechts één kachel. Dat vonden ze te riskant; als die uitviel, zouden ze zonder warmte zitten. Daarom liet Herman er een tweede kachel bijbouwen. Helaas ging er iets mis. Op 13 maart 1996 zijn Herman en Diana omgekomen door koolmonoxidevergiftiging. Het was niemand aan te rekenen; het was puur pech. Die dag staat in ons circus voor altijd te boek als een zwarte dag."

"Omdat Herman en Diana niet getrouwd waren, kwam Marina, de moeder van Herman, weer in beeld. Herman had eerder met haar gebroken, maar testamentair ging alles naar haar. Marina zag vooral geld en wilde niet

meewerken aan het voortbestaan van het circus; zij wilde alles direct verkopen. Twee dagen na het overlijden van haar zoon had ze de olifanten al verkocht. Daar stonden we. Wat moesten we doen? Wij wilden de droom van Herman niet laten verdwijnen. We spraken met Marina, die binnen een maand acht ton eiste, maar wij hadden niets. Dus zochten we de pers op. Wat wil het toeval? Aad Ouborg van Princess uit Breda hoorde ervan en zei op Radio 538: 'Ik ga circus Herman Renz redden.' Twee dagen later trokken we naar hem toe. Binnen veertien dagen was er een sponsorcontract met Princess én een bankgarantie van acht ton, die we bij de Rabobank konden ophalen."

"Wij namen het circus over en hadden een plek nodig. We beschikten over veertig wagens en vrachtwagens, maar konden niet meer terecht op onze vaste standplaats. Gelukkig stonden we nog ingeschreven in Helmond. Daarom gingen we naar de gemeente Helmond om te vragen of ze ons konden helpen. Binnen een maand was het geregeld. Aan de Vliedensedijk lag een braakliggend terrein, een voormalige stortplaats van bouwpuin. De gemeente heeft het hele terrein geschikt gemaakt. We konden een jaar in Haarlem overbruggen, maar binnen dat jaar werden er hallen gebouwd en konden we het terrein van de gemeente kopen."

"We werden het grootste circus van de Benelux en behoorden tot de top tien van de beste circussen van Europa. Artiesten stonden in de rij om bij ons te komen werken. We gaven het publiek altijd waar voor hun geld. Met het circus hebben we 25 jaar rondgereisd." De Partij voor de Dieren gooide echter roet in het eten. "Die partij begon ons zwart te maken. Er kwam een wet die bepaalde dat dieren niet meer in circussen

“We hebben het nog vijf jaar kunnen rekken. Het was steeds met de hakken over de sloot, maar we gingen telkens met een lege schuld het winterkwartier in. Het was overleven, maar het lukte. We hielden het zo nog vier jaar vol en konden zelfs de belasting netjes betalen. Totdat er in Eindhoven een nieuwe belastinginspecteur kwam. Die had totaal niets met het circus. Zijn eerste woorden waren: ‘Het circus brengt niets meer op. Mensen zien het niet meer zitten. Ik ga geen zinkend schip redden. Jullie hebben een doodbloedende toko.’ Een week voordat we naar Den Haag zouden gaan, legde hij beslag op alles. We mochten geen meter meer rijden. We waren failliet. Dat was op 1 oktober 2015. Op 4 oktober hadden we eigenlijk in Den Haag moeten beginnen.”

mochten optreden. Het was eigenlijk het einde van alle circussen. Toen de dieren eruit gingen, staakte de kaartverkoop. Mensen komen niet voor een poedel en een geit. Ze willen olifanten en gevaarlijke roofdieren zien. Ze willen spektakel. We hebben toen gezocht naar acts die nergens anders werden vertoond, maar daarvoor betaal je de hoofdprijs. Zo lieten we bijvoorbeeld een illusionist uit Frankrijk overkomen. Alleen al zijn optreden kostte 1500 euro per dag, en hij had bovendien vier balletdanseressen bij zich. Voor hun huisvesting moesten wij een extra wagen meenemen. Voor die hele act kwamen we dus uit op 2000 euro per dag. We moesten inzetten op een heel duur programma, terwijl we diep vanbinnen eigenlijk al wisten: dit gaat niet goed.”

“Je kon niet in beroep gaan. Een belastingschuld is onverbiddelijk. Op advies van mijn boekhouder heb ik dat niet gedaan. Dan sta je opeens, met vijftig tot zestig personeelsleden, van de ene op de andere dag op straat. We stonden in Heerlen en werden behandeld als criminelen. Wij konden niet verder. Ik mocht mijn auto niet meenemen. Op dat moment stonden we als vluchtgevaarlijk geregistreerd. Ik had vier dagen de tijd, daarna zou alles worden opgehaald. Ik had alleen mijn huis en ons terrein nog. Daar kon de Belastingdienst niet bij. Door de hoge hypotheek moesten we het toch verkopen. Ik kon de 2000 euro per maand niet meer ophoesten. We hadden niets meer. Ik heb iedereen naar huis gestuurd.”

“Toen we failliet gingen, moesten we van het terrein af. We moesten het terrein verkopen. Er stond een vak leeg op een terrein naast ons oude terrein, een plek waar oude kermismensen en oude circusmensen wonen. Daar kregen we een standplaats, waar we nog steeds wonen. Ik ben nu ZZP'er en doe alleen nog dingen die ik leuk vind. Het vlooiencircus heb ik niet meer. Het was een mechanisch vlooiencircus, waarbij ik een verhaal vertelde. Ik vond het fantastisch. Ik kon het alleen doen. Ik heb daarmee twee maanden op de Parade gestaan en ben er zes weken mee naar Australië geweest. Alleen had ik bij terugkomst in Nederland geen festivals meer met die act. Op de Parade liep het als een trein; daar stonden wachtrijen van honderd meter. Dat is speciaal publiek, heel anders dan op de kermis. Kinderen willen alleen in die spannende attracties en kijken niet

naar een verhaal over vlooiën. Opa's en oma's vonden het leuk, maar daarvan kun je niet leven. Ik heb nu een contract bij een evenementenbureau. Ik doe markten en braderieën. Ik heb een klein karretje: een scootmobiel die ik heb laten ombouwen tot een rijdende discotheek. Er staat een klein podium achterop waar ik luchtballonnen kan vouwen, gewoon als mezelf. Voor festivals, verjaardagen en partijen heb ik een heel kleine minibar laten maken: een barretje met een uitgifteluikje, twee bloembakjes en vier hele kleine barkrukjes. Dan deel ik kleine shotjes uit. Drie of vier keer per maand word ik ingehuurd. Daarnaast werk ik als beveiliging bij disco's, clubs en festivals. Ik fouilleer mensen en tover dan allerlei dingen uit hun zak, zoals nepzakjes drugs en grote dildo's. Wat ik nu doe, vind ik heel fijn. Vroeger moest ik altijd 'ja' zeggen, nu heb ik de keuze.”

«

Familie Filippini

door Frans van Eyck

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd mijn oma, Gijsberdina (Dientje) van Eijck-Filippini, in ons gezin opgenomen. In haar slaapkamer stonden snuisterijen uit Italië en aan de muur hing een foto van paus Pius XI. Oma vertelde ons dat ze deze foto had gekregen toen ze in 1930 bij paus Pius XI op audiëntie was geweest na de heiligverklaring van de Italiaanse Lucia Filippini. Een van de verhalen, die ons altijd werden verteld, was dat de heilige Lucia tot de familie behoorde en dat de ouders van Lucia ongelooflijk rijk waren. Maar hoe kwamen de 'Filippini's' in Helmond terecht?

Geneologie

Omstreeks 1700 werd Filippo Filippini in Masera (Italië) geboren. Filippo trouwde met Catharina Filippinetti en hun eerste zoon Giovanni kwam op 14 augustus 1725 ter wereld. Of er meerdere kinderen waren, is niet bekend. Deze Giovanni werd op 14 augustus 1763 vader van zoon Bartholomeus. De gegevens over de moeder ontbreken. Vader Giovanni overleed 1 april 1789 en zoon Bartholomeus huwde met Maria Anna Jamini/Gamini. Op 3 april 1795 schonk zij het leven aan zoon Giovanni Maria, de stamvader van de Helmondse Filippini's. Meer gegevens zijn in Masera niet te vinden over de familie Filippini.

Hoe kwam deze Giovanni Maria Filippini, ook wel in het Nederlands Johannes Maria Filippini genoemd, in Aarle-Rixtel terecht? In de gerechtelijke

archieven lezen we in een brief van de procureur-generaal dat Johannes Maria samen met een niet met name genoemde oom in een 'handelsbetrekking' naar Nederland was gekomen. Naam van de oom en welke handel zij dreven, zijn niet genoemd. Wel is vermeld dat de handel van de oom inmiddels verlopen is.

Naar de handel van de oom kunnen we gissen. Er waren in de 16^e eeuw Italiaanse vaklieden in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden actief als 'figuristi' (beeldenmakers) en als 'terrazzieri' (vloerwerkers). Een belangrijke groep mag niet vergeten worden: de rondreizende Italiaanse schoorsteenvegers uit Noord-Italië. Kinderen uit arme gezinnen werden als levende bezems aan *patroni* (werkgevers) verhuurd om de binnenzijde van de schoorsteen met een borstel te vegen.

Schoorsteenvegerskind. Afbeelding: Wikipedia

Deze *spazzacamini* (schoorsteenvegerskinderen) waren felbegeerd, omdat ze klein en slank waren. Zij leefden in slechte omstandigheden en moesten vaak bedelen voor brood. Het was vies en ongezond werk, waarbij zij veel in aanraking kwam met roet, met huid- en longkanker als mogelijke gevolg.

Binnen de familie wordt ervan uitgegaan dat Johannes Maria Filippini een van de gravers van de Zuid-Willemsvaart was. Dit is echter niet juist. Volgens militaire gegevens heeft Johannes Maria Filippini, als 'remplaçant' (vervanger) van Godefridus van Lote(r)ling tussen 1820-1825 in het Nederlandse leger gediend.

Napoleon voerde in het jaar 1811 de dienstplicht in en deze plicht werd door het nieuwe Koninkrijk der Nederlanden na 1815 voortgezet. Op basis van loting werden jongemannen aangewezen om hun dienstplicht actief te vervullen.

Masera. Afbeelding: Wikipedia

Masera in de regio Piëmont.

Afbeelding: Wikipedia

Een opmerkelijke toevoeging aan deze wetgeving was dat de dienstplichtige zijn plaats kon overdragen aan een niet ingelote persoon. Deze personen werden 'remplaçanten' genoemd.

Ook in die tijd kon men alleen in Nederland permanent wonen als de persoon Nederlands staatsburger was. Voor personen, die niet als Nederlander geboren waren, was het verkrijgen van Nederlandschap onder andere mogelijk door de militaire dienstplicht over te nemen van een ingelote Nederlander.

Op 10 februari 1820 werd door kolonel Holzberger Smit, commandant van de 15de Infanterie Regiment in Antwerpen een militair paspoort uitge-reikt aan Bartholomeus Filippus, zoon van Filippus en Maria Jamini, geboren in Masera (Italië) op 3 april 1795. Hij nam de gegevens over uit een Italiaanse akte,

die Filippini bij zich had. De kolonel kon deze niet volledig ontcijferen en verwisselde de namen van vader en zoon. Het paspoort was ondertekend met een kruis, omdat Johannes Maria Filippini niet kon lezen en schrijven.

Het paspoort van Johannes Maria Filippini was in 1820, nog in het oude systeem geschreven. Zijn lengte was 1 el, 6 palmen, 4 duimen en 8 strepen. In ons huidige stelsel betekende dit: 1m + 6 dm + 4 cm + 8 mm ofwel bijna 1,65 meter. Zijn hoofd was 'ovaal', voorhoofd 'middelmatig', ogen 'grijs', neus 'groot, mond 'middelmatig', kin 'rond', haar 'blond', wenkbrauwen 'blond', geen uiterlijke bijzondere kentekens.

Huwelijk

In 1825 woonde in Aarle-Rixtel de gepensioneerde militair Pieter Verkuijl en Hendrika Sofia Zonneveld. Zij hadden een dochter, Gijsberdina, die geboren was op 31 oktober 1802. Het moet niet uitgesloten worden dat Pieter Verkuijl en Johannes Maria Filippini elkaar vanuit het leger kende. Dit zou verklaren waarom de laatste in 1824 in Aarle-Rixtel opduikt en een affaire begint met de dochter des huizes. Een kanttekening dient geplaatst te worden. In de registers van de Nederlands-Hervormde gemeente in Aarle-Rixtel staat de achternaam als 'Verkuijl' vermeld en in latere jaren wordt bij de Burgerlijke Stand de achternaam 'Verkuijlen' aangehouden.

Op 23 oktober 1824 om 10.00 uur 's morgens werd door de dertigjarige 'vroedmeester' Martinus Schippers uit Erp een kind aangegeven van het mannelijk geslacht, die geboren was op vrijdag 22 oktober om acht uur 's avonds.

De moeder was Gijberdina Verkuijl, 21 jaar. Van beroep was zij katoenspinster en woonachtig te Aarle-Rixtel. De moeder gaf het kind de naam Pieter.

De natuurlijke vader was bekend. Hij wilde het kind erkennen en in het huwelijk treden met Gijsberdina Verkuijl, maar hij was ten overstaan van de schout van Aarle-Rixtel niet in staat om zijn identiteit aan te tonen. Waar kwam hij vandaan? Wie waren zijn ouders? Waar en wanneer was hij gedoopt? De natuurlijke vader kon praten als 'Brugman', maar helaas kon hij geen officiële documenten overleggen. Door de Nederlandse autoriteiten werd aan het bestuur van Masera, Italië, gevraagd om een doopbevijs/geboorteakte van Johannes Maria Filippini. De Italiaanse autoriteiten voldeden aan dit verzoek en stuurden het doopextract, dat in Helmond geregistreerd werd onder nummer 1354 en gedateerd 21 mei 1825.

De schout van Aarle-Rixtel stuurde bericht aan de procureur-generaal, gedateerd 4 mei 1825: *'In de gemeente Aarle-Rixtel, kanton Helmond, woont een geboren Italiaan zijnde arbeider in een katoenspinnerij, die met Gijsberdina Verkuijlen, dochter van Peter, gepensionneerd soldaat en van Hendrina Zonneveld, echtlieden mede te Aarle-Rixtel woonachtig, een huwelijk wenscht aan te gaan te meer omdat Uw Edele Heer, hij een zoon van 4 maanden bij haar heeft. Uit de doopakte blijkt dat hij den 3de april 1795 bij den doop genaamd Johannes Maria is de zoon van Bartholomeus Filippini en Marianne Jamini, echtlieden, inwoners van het dorp Masera, District Domo d'Osgola in het Hertogdom Milaan'.*

Het buitenechtelijk kind, dat van zijn moeder de naam Pieter Verkuijl gekregen had, moest geëcht worden. Dit gebeurde via de trouwakte, welke in 2 juni 1825 in Aarle-Rixtel werd opgemaakt. In de

De Kerkstraat in Aarle-Rixtel rond 1910. Afbeelding: privé-collectie

kantlijn van document werd de vader van het kind, Johannes Maria Filippini, toegevoegd. Hiermee waren alle problemen opgelost. Deze akte moest nog wel geformaliseerd worden via een gerechtelijke toestemming van de Procureur-Generaal in Eindhoven. Het huwelijk van de echtelieden Filippini-Verkuijl werd gezegend met zeven kinderen: Pieter Verkuijl, later Pieter/Peter Filippini 1825, een levenloos kind in 1826, Henricus (1827), Johannes (1830), Hendricus (1834), Marianna Philippina 1837), Hermanus (1841).

Op 20 november 1842 overleed Johannes Maria Filippini in Aarle-Rixtel. Hij was slechts 47 jaar oud. Er was een einde gekomen aan het leven van een 'Italiaanse zwerver', die vanaf zijn veertiende jaar met zijn oom de wijde wereld introk zonder ooit iets te horen of te zien van zijn ouders, broer(s) of zussen in Masera.

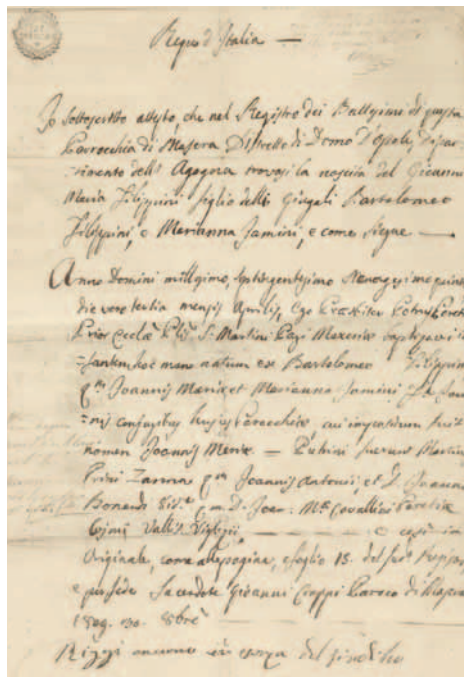
In 2002 maakte de Heemkundekring Aarle-Rixtel een overzicht van de bewoners van Aarle-Rixtel uit het jaar 1850. Zij hebben vastgesteld dat Gijsberdina Filippini-Verkuijl, onder haar meisjesnaam, Gijsberdina Verkuijl, woonachtig was in Aarle-Rixtel op het adres Kerkstraat 148.

Een heilige in de familie

Op een zondag in 1926 kwam Deken van der Haagen kleindochter Francien Panhuizen-Filippini op het kerkplein tegen. Zij was de kleindochter van de Italiaanse Filippini en dochter van zijn eerste zoon Pieter/Peter. De Deken vertelde: 'Ik heb familie van je gevonden in Italië, de Heilige Lucia Filippini. Ge moet eens naar Rome schrijven. Lucia heeft een congregatie van zusters gesticht. Die zusters

zullen de stamboom van de Filippini's makkelijk kunnen achterhalen.' Voor het contact met het moederhuis "Maestre Pie Filippini" werd broeder Johannes Knaapen uit Rome ingezet, die was geboren en getogen in het Groenewoud, bij het station van Helmond en sprak het Italiaans net zo goed als het Helmonds.

In het Vaticaan waren de voorbereidingen voor de heiligverklaring van Lucia Filippini (1672-1732) in volle gang. Een aantal leden van de familie Filippini in Helmond en omgeving wilde graag daarbij aanwezig zijn. Er dook via de R.K. kerk een probleem op. Zij moesten aantonen dat zij afstammelingen waren van de familie Filippini uit Tarquinia. Francien Panhuizen-Filippini maakte contact met het bestuur van de

Akte uit 1809, deels in Italiaans en Latijn.
Afbeelding: privé-collectie

Foto uit 1930 van de familie Filippini in Rome. Eerste rij: J. Filippini, mandenmaker (Haagstraat), Arnoldus Filippini, wever, (Molenstraat), Egidia Filippini-van Hout, pastoor Offermans uit Lierop, kapelaan Muskens uit Cuyk, Gijsberdina van Eijck-Filippini (van Brusselstraat), Francien Panhuizen-Filippini (Waardstraat 49). Tweede rij: J. Braun uit 's Hertogenbosch, Mevr. Verdausdonk uit Breda, Mevr. Van de Water uit 's Hertogenbosch, Hr. Van Hooijdonk uit Ulvenhout, Onbekende vrouw. Op basis van gelijkenis zou dit een Filippini kunnen zijn. Foto: particuliere collectie

gemeente Helmond, die haar verwees naar de bij hen in dienst zijnde historicus Jacques Heeren. Na een gesprek tussen Francien Panhuizen-Filippini en Jacques Heeren aanvaarde de laatste de opdracht en ging via de hem bekende lijnen op onderzoek uit. Jacques Heeren schrijft op 17 juli 1929 een brief aan Dr. G. J. Hoogewerff van het Nederlands Historisch Instituut in Rome, met de vraag of tussen de Filippini's uit Masera en uit Tarquinia een genealogische datalijn bestaat. Op 29 oktober 1929 komt het antwoord: er is geen verwantschap. Jacques Heeren had een probleem. Hij wenste zijn werk goed te doen, maar

wilde ook zijn klant niet teleur te stellen. Hoe breng ik dat negatieve antwoord over aan de familie? Weinig is over dit gesprek bekend. Wat wel bekend werd, was dat Francien Panhuizen-Filippini 'het geen verwantschap' niet wenste te aanvaarden. Daarom toog de Helmondse familie Filippini met enkele hoogwaardigheidsbekleders naar het Vaticaan om de heiligverklaring bij te wonen.

Helmond wilde haar eigen plek om de heilige Lucia Filippini te vereren. Francien Panhuizen-Filippini en de Helmondse gemeenschap maakte zich daar sterk voor. De bisschop van 's-Hertogenbosch,

Mgr. A.F. Diepen, verleende aan de parochie van O.L. Vrouw en de H. Antonius toestemming om het beeld van de Heilige Lucia Filippini in het openbaar te vereren. Dit was ook niet gratis, want hij vermeldde in zijn brief *'De onkosten van het rescript bedragen f 14,00 welk bedrag wij gaarne liefst per giro zullen inwachten'*. Tot het jaar 1956 heeft achter in de Heilige Hartkerk aan de Veestraat een ingelijste foto van de heilige Lucia Filippini gehangen, altijd voorzien van witte bloemen.

Met grote toewijding heeft Francien Panhuizen-Filippini zich ingezet om haar vermeende verwant, de heilige Lucia Filippini, onder een breder publiek bekend te maken. Zij werd hierin gesteund door de Generale Overste van de Orde 'Maestro Pie Filippini', maar niet door het Bisdop van 's-Hertogenbosch. Na jaren van berusting werd in het jubileumnummer (september 1958) van het blad de 'St. Jansklokken' het artikel 'Een heilige in de familie' opge-

nomen. Een laatste poging van Francien om aandacht aan de zaak te besteden. Zij overleed op 88-jarige leeftijd op 5 september 1961 in Beek en Donk.

Conclusie

De achternaam Filippini komt voor in Noord-Italië, Zwitserland, Corsica, omgeving Parijs en Helmond. Alle Filippini's uit de regio Helmond stammen af van de Italiaan Giovanni Maria Filippini uit Masera, die in 1825 trouwde met de Aarle-Rixtelse Gijberdina Verkuij(en). «

In de Heilige Hartkerk aan de Veestraat hing een ingelijste foto van de heilige Lucia Filippini, altijd voorzien van witte bloemen. Afbeelding: privé-collectie

Het voormalig belastingkantoor

door *David Geneste*

**‘Leuker kunnen we het niet maken, wel strakker en moderner.’
Het architectonische gezicht van het voormalige belastingkantoor
aan de Penningstraat in Helmond.**

Aan de Penningstraat in Helmond staat een gebouw dat recht doet aan de naam van de straat, namelijk het belastinggebouw dat in 1977 werd opgeleverd. Veel Helmonders hebben hier hun zuurverdiende ‘penningen’ moeten afdragen en zullen dus gemengde herinneringen aan deze locatie hebben. Na vijftig jaar is de functie weliswaar veran-

derd, maar staat het strakke gebouw er nog fier bij. In deze bijdrage een blik op de ontstaansgeschiedenis en architectuur van dit strakke belastingkantoor.

De Belastingdienst in de periode 1950-1970

Het pand was het eerste speciaal als belastingkantoor ontworpen gebouw

*Het belastingkantoor aan de Penningstraat in Helmond, gezien vanaf de Kasteel-Traverse, 1977.
Foto: J. van den Broek, collectie: RHCE, nr. 105600*

in Helmond. Tussen 1950 en 1960 nam het takenpakket van de Belastingdienst overal in Nederland namelijk enorm toe, mede door de complexiteit van nieuwe belastingwetgeving en het groeiende aantal wetten. Dit laatste gold zeker voor de als *groeikern* aangewezen stad Helmond. Daarnaast wilde de van oorsprong gesloten en voor veel mensen wat intimiderende Belastingdienst een ander imago krijgen, een die aansloot bij de democratisering van de jaren zestig waarin de overheid minder dominant en meer publieksvriendelijk optrad. Deze zoektocht vertaalde zich naar een modernere en toegankelijker behuizing voor de Belastingdienst – in plaats van afstoten, wilde de dienst burgers juist uitnodigen. Het meest opvallende voorbeeld van deze omslag is het (eveneens voormalige) Rijksbelastingkantoor aan de Wibautstraat in Amsterdam. Waar de toenmalige rijksbouwmeester Gijsbert Friedhoff (1892-1970) in de jaren vijftig

nog een monumentale, gesloten belastingburcht van baksteen optrok, ontwierp de jongere rijksarchitect Mart Bolten (1916-2002) een kleine tien jaar later een lichte, moderne doos van glas en beton die haaks op de bestaande bouw kwam te staan. Een groter contrast was nauwelijks denkbaar. Met de emancipatiegolf van de jaren '60 verdween dus ook de zware, monumentale overheidsarchitectuur en deed het moderne en transparante, maar vaak ook non-descripte overheidsgebouw zijn intrede.

De Rijksgebouwendienst en architecten

Overheidsgebouwen, ook die van de Belastingdienst, werden tot in de jaren zestig ontworpen en gebouwd door de Rijksgebouwendienst. Deze dienst stond onder leiding van een rijksbouwmeester en stelde zelf architecten en bouwkundigen te werk. Later werkte de dienst ook samen met externe

Foto van het voormalige Rijksbelastingkantoor in Amsterdam, met links het oorspronkelijke gebouw van Rijksbouwmeester Friedhoff en rechts de 'moderne' uitbreiding van Bolten.

Foto: G.J. Dukker, 1991, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, nr. 298942

Foto van het belastingkantoor vanuit zuidelijke richting, 2025. Bron: Google Street View

architecten en bureaus. Afhankelijk van de ambities van de rijksbouwmeester kregen interne en externe architecten weinig of veel ruimte voor het uitwerken van hun eigen ideeën. Zo had de eerder genoemde Friedhoff in de jaren veertig en vijftig een uitgesproken - maar maatschappelijk gezien een enigszins achterhaalde - visie op rijksarchitectuur en dienden zijn medewerkers zich daaraan te conformeren; zijn opvolgers ten tijde van het ontwerp van het Helmondse belastingkantoor in de jaren zeventig (te weten de rijksbouwmeesters Frank Sevenhuijsen en Wim Quist) waren daarentegen veel vrijer.

Daarnaast hadden sommige rijksarchitecten ook specialismen, zodat ze een duidelijke signatuur en een eigen oeuvre konden ontwikkelen. Zo had de ontwerper van het Helmondse belastingkantoor, Fred Groot, een reputatie opgebouwd als architect van belastingkantoren. Groot werkte van 1959 tot 1993 voor de Rijksgebouwendienst en was in de latere jaren een van de weinige nog centrale architecten bij de

hoofdafdeling (later directie) 'Bouw' van de dienst. In die hoedanigheid ontwierp hij nieuwbouw- of uitbreidingsplannen voor verschillende typen gebouwen, waaronder scholen, postkantoren, politiebureaus, gerechtsgebouwen, telefooncentrales en belastinggebouwen. Van Groots hand zijn onder meer de belastingkantoren in Vlaardingen (1962-1964), Waalwijk (omstreeks 1965), Wageningen (omstreeks 1967) en Alphen aan den Rijn (1968-1969). Zijn meest ambitieuze project was het Centraal Belastingkantoor in Utrecht uit 1978-1981 (gesloopt). Van een aantal belastinggebouwen, zoals die te Weert en Apeldoorn, is voornamelijk niet met zekerheid te zeggen of ze van Groot zijn. Bovendien werkten vaak meerdere rijksarchitecten aan een bepaald project waardoor toeschrijving aan één ontwerper niet altijd mogelijk is.

Locatie en architectuur

Zoals eerder vermeld, werd het gebouw aan de Penningstraat in Helmond speciaal voor de Belastingdienst ontworpen.

Nadat de dienst in de negentiende en vroeg-twintigste eeuw op allerlei provisorische locaties gehuisvest was geweest, verhuisde die na de Tweede Wereldoorlog naar het (voormalige) negentiende-eeuwse postkantoor op de hoek van de Markt en Watermolenwal. Mede door de aanwijzing van Helmond als groeikern begin jaren 1970, waardoor de stad snel zou groeien en een complexer bestuursapparaat zou krijgen, werd medio jaren 1970 besloten een geheel nieuw belastingkantoor te bouwen. Het Stadskantoor van Karel Sijmons uit 1975 (waarvan alleen het skelet is opgenomen in het nieuwe Huis voor de Stad) is overigens ook een voorbeeld van deze stedelijke expansie.

Als locatie voor het belastingkantoor werd het terrein van het negentiende-eeuwse Sint-Antonius Gasthuis aan de Molenstraat gekozen. Mede door de aanleg van de Kasteel-Transpose vanaf medio jaren zestig, en de verlenging daarvan in oostelijke richting begin jaren zeventig, ging dit gebied flink op de schop. Op de locatie van het gasthuis zelf kwam rond 1980 woningbouw; op het achterterrein aan de zuidkant, parallel aan de Kasteel-Transpose, verrees tussen 1975 en 1977 het belastingkantoor.

Groots strakke en compacte ontwerp weerspiegelt overduidelijk de veranderde tijdsgeest. Het complex bestaat uit een langwerpige, éénlaags gebouw van ca. 85 bij 15 meter. In het midden daarvan staat een rechthoekig, betonnen torenvolume van zes identieke lagen. Dit volume komt aan één zijde los van de onderbouw, waardoor de dragende kolommen zichtbaar worden en het lijkt alsof het gedeeltelijk zweeft. Om

de laagbouw letterlijk en figuurlijk naar de buitenwereld te openen waren alle gevels oorspronkelijk van glas; op een later moment zijn de kopse kanten afgesloten met betongevelstenen. De laagbouw huisvestte dan ook de publieke en representatieve functies van de Belastingdienst, zoals de entree, receptie, loketten en spreekkamers voor cliënten. In de hoogbouw zijn kantoor-kamers en het archief te vinden, alsook het centrale trappen- en lifthuis. De gevels bestaan uit banden van glas en grindbeton zodat een sterk horizontale geleiding ontstaat. Aan de 'rugzijde' (dus aan de drukke Kasteel-Transpose) is het betonnen geveldeel waarachter het trappen- en lifthuis ligt, omhoog getrokken en loopt deze op de bovenste verdieping uit tot op het dak waar ook een opbouw voor de installaties staat. Deze kleine ingreep maakt dat de verder uniforme opbouw van de gevels enigszins wordt opengebroken. Het pand is in een smalle groenzone gesitueerd, met aan de noordelijke zijde een riant parkeerterrein. In het kader van de zogenaamde percentageregeling, waarbij een bepaald percentage van de bouwkosten was bestemd voor de aankoop van kunst, werden er ook kunstwerken om en in het gebouw geplaatst. Zo vervaardigden de Haagse kunstenaar 'Lon' Pennock (1945-2020) in 1977 een abstracte sculptuur ('Zonder naam') en Kees Verschuren (1941) een reeks van rollende penningen van cortenstaal ('De Cent'). Alle kunstwerken zijn inmiddels verdwenen.

Context en waardering

Ondanks z'n opvallende verschijning is het Helmondse ontwerp niet uniek. Eerder al, in 1967, ontwierp Groot een nagenoeg identiek belastinggebouw aan

Het kunstwerk 'De Cent' van Kees Verschuren bestond uit vier delen. Twee munten stonden bij de ingang van het belastingkantoor, een munt stond binnen en een achter het gebouw. In 1996 werd het kunstwerk als oud ijzer afgevoerd door de nieuwe eigenaar van het kantoor. Foto: G.P. van Berlo, collectie Heemkundekring Helmont.

de Marijkeweg 24 in Wageningen, dat in 2011 is verbouwd tot appartementen. Wel zijn beide gebouwen typerend voor de kantoorarchitectuur van de jaren zeventig. Deze wordt gekenmerkt door een sterk horizontale geleiding met verticale vensterassen, samengestelde bouwmassa's die zweven op kolommen, en een robuuste uitstraling. De gevels bestaan veelal uit bandvensters en betonnen of stenen gevelplaten. Voor de afwerking wordt ruw beton of natuursteen gebruikt. Ornamentiek en enige speelsheid ontbreken. Qua locatie staan de panden meestal niet in het stadscentrum maar op industrieterreinen bij verkeersknooppunten met afdoende parkeerruimte. In Helmond was dat de nieuwe Kasteel- Traverse die werd geflankeerd door grote, moderne kantoor- en woongebouwen

en destijds het boegbeeld was van het grootstedelijke Helmond.

Vanwege de schaal en de strakke, moderne uitstraling van deze architectuur wordt ook wel het label 'Groots Modernisme' gebruikt, dit ter contrast met het zwaardere, sculpturalere karakter van architectuur die als 'Brutalistisch' wordt bestempeld. De basisprincipes gaan terug op de anonieme, zakelijke corporate kantoorarchitectuur zoals die is ontstaan in New York en Chicago in de jaren vijftig en daarna in de hele wereld populair werd. Een markant voorbeeld is de nog bestaande, massale kantoorstijf Stichting in Den Haag (architecten: Koen van der Gaast en Hans Bak), die in de periode 1970-1975 tegen de kopse

kant van het Centraal Station aldaar werd gebouwd. In Helmond zijn goede voorbeelden het Knippenbergcollege aan de Nachtegaallaan (nog bestaand maar met andere bestemming); het hoofdkantoor van Vlisco aan de Binnen Parallelweg 27 (nog bestaand maar opgeleukt); en het hoofdkantoor van Obragas aan de Havenweg (in 2011 gesloopt).

Tot slot

Begin jaren negentig verhuisde de Belastingdienst naar een nieuw pand aan het Stationsplein, ontworpen door architect Martien Bakker van OD205 uit Eindhoven. Het gebouw aan de Penningstraat kwam leeg te staan, maar wordt inmiddels weer intensief gebruikt door een welzijnsorganisatie. Door hun weinig florissante reputatie bij het grote publiek en de toenemende automatisering en digitalisering van kantoorwerk worden steeds meer kantoorpanden uit de jaren zeventig herbestemd, omgebouwd of simpelweg afgebroken. Dat geldt zeker ook voor belastinggebouwen. Het relatief bescheiden Helmondse belastingkantoor kenmerkt zich door een moderne, open en harmonieuze compositie, en sluit qua vorm, locatie en uitstraling logisch

aan op de naastgelegen verkeersader. Het is daarmee niet alleen een goed voorbeeld van Post 65-erfgoed maar vooral een boeiende miniatuurversie van de moderne, grootstedelijke kantoorarchitectuur uit de jaren zeventig. «

Bronnen

- Geneste, D. (2023). Haaks op de traditie. Het Rijksbelastingkantoor in Amsterdam als strijdtoneel van traditionalisme versus modernisme. *Amstelodamum*, 110(4), 240-255.
- Geneste, D. (2020). Karel Sijmons en zijn 'Stadskantoor' in Helmond. *Helmonds Heem*, 48(1), 22-29.
- Houben, D. (2014). *Onbetaalbaar overschot: transformatie van naoorlogse kantoorgebouwen*. Young Innovators.
- Hooff, G. van, Lieshout, L. van & Stichting Architectuur-Café Helmond. (2006). *Helmond: doorsneden in tijd en ruimte*. Matrij's.
- Meel, J. van. (2000). *The European office: office design and national context*. 010 Publishers.
- Meijel, L. van & Bouma, T. (2013). *Kantoorgebouwen in Nederland 1945-2015: Cultuurhistorische en typologische quickscan*. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
- Van der Peet, C.J. & Steenmeijer, G. (1995). *De Rijksbouwmeesters. Twee eeuwen architectuur van de Rijksgebouwendienst en zijn voorlopers*. Uitgeverij 010.
- Pfeil, T. (2009). *Op gelijke voet. De geschiedenis van de Belastingdienst*. Kluwer.
- Staal, G. (1987). *Bouwheer en -meester. De architectuur van kantoorgebouwen*. Uitgeverij 010.

Het Knippenbergcollege in Helmond, omstreeks 1977.

Foto: J. van den Broek, collectie RHCE, nr. 105247.

Marinus Bies, schilder van de Peel

door *Jan-Willem van den Enden*

In de eerste helft van de vorige eeuw dwaalde schilder Marinus Bies (1894–1975) het liefst bij zonsopkomst en zonsondergang door het woeste, moeilijk begaanbare Peellandschap. Op zijn zwerftochten schetste hij of nam indrukken in zich op, die hij later in zijn atelier in Aarle-Rixtel uitwerkte, wat hem de bijnaam ‘Schilder van de Peel’ opleverde. Zijn omvangrijke oeuvre weerspiegelt op vele manieren zijn liefde van het hem zo vertrouwde landschap.

Marinus wordt op 12 februari 1894 in Aarle-Rixtel geboren als enig kind van Antoon Bies, geboren in Sambeek, schaapherder en bode met een hondenkar, en weefster Hendrika Saris uit

Aarle-Rixtel. Als kind loopt hij vijf dagen per week vanuit Aarle-Rixtel naar de lagere school van de Broeders van Maastricht aan de Zuid-Koninginnewal in Helmond. Daar ontdekt hij zijn passie voor tekenen. Wanneer hij in zijn jeugd schilders van de Haagse School, die logeren in hotel Van Griensven in Aarle-Rixtel, ziet werken bij kasteel Croy, weet hij dat hij dat later ook wil worden.

Na zijn schooltijd belandt hij op kantoren van een notaris, de textiel-fabriek Piet de Wit en ten slotte bij de Schroefboutenfabriek Hendrik van Thiel. In zijn vrije tijd schildert en tekent hij. In 1917–1918 moet hij als infanterist in dienst in Roermond en laat hij de directeur van de ‘Teekenschool voor Nuttige en Beeldende Kunsten’ in Roermond, Johan Berens, werk van hem zien. Berens bekijkt het en vertelt hem dat hij geen les hoeft te nemen, zich beter

zelf kan ontwikkelen en op tentoonstellingen geen slecht figuur zal slaan. De autodidact Marinus beschouwt dat als een fraaie opsteker en aanmoediging. Na zijn diensttijd trouwt hij in 1919 met de Lieshoutse dienstbode Jana (Sjaan) van den Boogaard (1896-1975). Samen krijgen ze drie kinderen: Riek (1920), Ton (1921) en Henk (1928).

Helemaal autodidact was Marinus niet. Zijn jongste kleinzoon Marc Bies (1962), restaurateur en eigenaar van Galerij Museum Bies, wonende in het huis van zijn opa aan de Bosscheweg 15 in Aarle-Rixtel, vertelt: "In de jaren twintig heeft hij de schriftelijke cursus 'ABC-tekenen' gevolgd bij professoren in Brussel. Hij kreeg opdrachten, zoals plantmotieven of portretten tekenen, die met commentaar voorzien werden teruggestuurd. Dat deden toen veel mensen." Kunsthistoricus Ger Jacobs vult aan: "Een kunstopleiding was in die tijd alleen weggelegd voor de goeode burgerij. De kunstacademie in Den Bosch, waar

kunstschilder Huibert Luns (de vader van oud-minister Jozef Luns) directeur was, was te ver weg en te hoog gegrepen voor mensen die alleen de lagere school hadden gehad. Veel aankomende kunstenaars uit zijn tijd konden de academie niet betalen en ontwikkelden zich als autodidact."

Als de crisisjaren aan het begin van de jaren dertig ook in de regio toeslaan, moet Nedschroef (de opvolger van Schroefboutenfabriek Hendrik van Thiel) de helft van het personeel ontslaan. Marc Bies: "Opa was een gangmaker en tekende op het kantoor bij de Nedschroef karikaturen van gelegenheden en persoonlijke gebeurtenissen. Hij was een van de laatste die er in 1932 uit moest. Opa had een zeer mooi handschrift en moest de nodige correspondentie voor de directie verzorgen. Ook kreeg hij van zijn werkgever van Thiel een dag per twee weken vrij om privé tekenlessen te gaan volgen in Den Bosch bij Herman Moerkerk en in Amsterdam bij de schilder Arnold Marc Gorter. Hij sprong een gat in de lucht toen

*Boer en boerin
op het land,
circa 1948,
krijttekening,
19x27 cm.
Galerij-Museum
Bies, Aarle-Rixtel*

Huwelijk en doop, tekeningen met zelfspot door Marinus Bies
Collectie: Marc Bies

hij ontslagen werd. Eindelijk kon hij van zijn hobby zijn beroep maken. Met drie kinderen durfde hij de stap eerst niet te zetten. Nu moest hij wel en begon als professioneel schilder. Hij had altijd al de intentie om een goed schilder te worden. Ger Jacobs: "Een grote stap voor een bijna veertigjarige en met veel onzekerheden. Het moet de eerste jaren geen vetpot geweest zijn." In die tijd was er nog geen financiële ondersteuning zoals de BKR.

Marinus wijdt zich volledig aan de schilderkunst. Hij schildert veel, bestudeert kunstboeken, is geïnspireerd door de schilders van de Haagse School en bezoekt andere kunstbroeders zoals de Helmondse schilder Sjef van Schaijk en de fotograaf Martien Coppens uit Lieshout. Ook komt hij in contact met de Vlaamse expressionisten, met Constant Permeke als centrale figuur, een kunstenaar voor wie hij veel respect heeft. De Vlaamse expressionisten, die zich vooral in de jaren 1920-1930 lieten zien, zijn sterker dan hun internationale tijdgenoten, gericht op authenticiteit en gebruikten bij voorkeur sombere aardkleuren. Hun kunst was overwegend figuratief en verhalend van aard.

De Peel, circa 1963, olieverf op doek, 40,5x60,5 cm. Galerij-Museum Bies, Aarle-Rixtel

*Peellandschap
bij avond, circa
1956, olieverf
op doek,
98x122 cm.
Galerij-Museum
Bies, Aarle-Rixtel*

Marinus ontwikkelde zijn eigen stijl mede geïnspireerd door de Vlaamse Expressionisten.

Omdat zijn werk donker van toon is en hij graag alleen op pad ging, zou hij misschien getypeerd kunnen worden als een sombere, solitaire man. Marc Bies: “Hij was beslist geen sombere man, omdat hij donker werk schilderde. Integendeel, hij was een heel vrolijk mens die veel met mensen op had en volop deelnam aan het maatschappelijk leven. Mijn oudste nicht Marianne Reerink (dochter van Riek) omschrijft hem in het boek ‘Marinus Bies, geschilderd epos van de Peel’, geschreven door Ger Jacobs, Hans van de Laarschot en Peter Thoben, als volgt: “Van mijn moeder heb ik verhalen gehoord dat hij in zijn jonge jaren een speelse, leuke vader was. Altijd in voor grapjes en experimenten. Hij genoot als vader net zo hard als

de kinderen. Mijn moeder herinnerde zich haar jeugd als een gouden tijd. De kinderen speelden altijd in de tuin; daar was hun wereld, daar kon en mocht van alles. Niets was te gek!” Ger Jacobs voegt toe: “Terugkomend op het donkere werk: dat is moeilijker dan licht werken. Door donkere kleuren te gebruiken, is de kans groot dat alles in elkaar vloeit. Hoe donkerder je schildert des te moeilijker is het om nuances aan te brengen.”

Marinus timmert aardig aan de weg. In zijn beginjaren exposeert hij vooral in de regio, maar ook buiten zijn vertrouwde omgeving is zijn werk te zien. Marc Bies: “In bijvoorbeeld het toen nieuwe Van Abbemuseum in Eindhoven, het Slot te Zeist en Brussel. Maar ook in het Rijksmuseum in Amsterdam dat in 1942, tijdens de Tweede Wereldoorlog, ontruimd moest worden en waar Nederlandse schilders mochten exposeren.

Straat in Amsterdam, circa 1960, olieverf op paneel. Galerij-Museum Bies, Aarle-Rixtel

Toen heeft ook daar werk van hem gehangen. Opa ging jaarlijks naar Amsterdam, bezocht musea en wandelde door de stad. Thuis zette hij zijn Amsterdamse indrukken op linnen en doek." Ook in Helmond was er altijd belangstelling voor zijn werk. "Hij bracht schilderijen steunend op een trapper van zijn fiets naar Helmond," vertelt Marc Bies lachend. Ger Jacobs: "De oorlog was toch een prima tijd voor de verkoop. Wat goud nu is, waren toen schilderijen. Helmondse middenstanders kochten zijn

werk als belegging voor betere tijden." De oorlog leverde een opvallende nieuwe eigenaar van een schilderij van Bies op. Als dank voor de bevrijding kreeg de Britse veldmaarschalk Montgomery een schilderij met een peellandschap van Marinus Bies aangeboden.

Na de oorlog verandert de kunst, maar ook de smaak van het publiek. De zwaarte en somberte van de oorlog wil men vergeten; men wil optimistisch naar de toekomst kijken. Bij dat sentiment past het donkere, sombere werk van Bies niet goed. Marinus voelt dat scherp aan en raakt gedeprimeerd. Ondertussen zijn zijn twee zonen in vaders voetsporen getreden. Ton heeft een galerie aan de Boschdijk in Eindhoven, waar Marinus in 1953 exposeert, en Henk is, net als zijn vader, kunstschilder geworden. De zonen raden hem aan zijn horizon te verbreden. In 1954 en 1961 reist Marinus naar Zuid-Frankrijk. Zijn palet wordt lichter en kleurrijker. Frans Vercammen, een prominent figuur in de Tilburgse culturele wereld, merkt in 1957 op: "Het is een andere Bies. Zoals in de loop der jaren

Peellandschap, aangeboden aan veldmaarschalk Bernard Montgomery in 1945. Foto uit Polygoon journaal, Marc Bies

Boogbrug, circa 1955, olieverf op paneel, 30x50 cm. Galerij-Museum Bies, Aarle-Rixtel

de grauwe Peel herschappen is tot een vruchtbaar landbouwgebied, zo evolueert het sombere palet van Bies naar lichtere tonen.” In 1964 bezoekt Marinus ook nog de Leiestreek en Sint-Martens-Latem, en natuurlijk het Constant Permeke Museum in Jabbeke. De schilder van de Peel heeft zijn weg naar het zuiden gevonden.

Het reizen heeft hem goed gedaan. Hij pakt de draad weer op. Natuurlijk blijft hij landschappen schilderen.

Veldprocessie, circa 1960, olieverf op paneel, 50,5x 61 cm. Particuliere collectie

Zijn nieuwe doeken ademen een zonniger kijk op de natuur, zijn levendiger, verfijnder van kleur. En de mens krijgt er een meer prominente plaats. Ook het scala aan onderwerpen breidt zich uit: stillevens, portretten en religieuze onderwerpen. In 1956 exposeert hij op de Eindhovense kunstmarkt, waaraan onder meer schrijver Antoon Coolen deelneemt. Maar ook dichters en pottenbakkers zijn aanwezig. Het is de enige keer dat Marinus achter een marktkraam staat. 1957 is al helemaal een jubeljaar voor hem. In het Noordbrabants Museum in 's-Hertogenbosch wordt voor de 63-jarige schilder een overzichtstentoonstelling georganiseerd. Met 52 werken van zijn hand is dat een mooie erkenning van zijn vakmanschap. Een ander eerbetoon volgt in 1964: een expositie in het Meyhuis in Helmond, mede georganiseerd door zoon Henk ter ere van zijn zeventigste verjaardag. Henk Bies is de drijvende kracht geweest voor het oprichten van het Meyhuis, de eerste kunstzaal in Helmond, de voorloper van het huidige Museum Helmond.

Marinus Bies en zoon Henk bij de overzichtstentoonstelling in het Meyhuis aan de Noord-Koninginnewal. Ter gelegenheid van zeventigste verjaardag van de schilder.

In 1972, heeft zoon Henk het huis van Marinus overgenomen en samen met zijn zoon Marc uitgebouwd tot een Galerij-Museum. In 1971 kreeg Marinus een hartinfarct, waarna hij met zijn vrouw verhuist naar een aanleunwoning bij bejaarden-centrum De Witte Poort in Aarle-Rixtel. In 1975 overlijden zowel Marinus als zijn vrouw Sjaan. Maar Marinus wordt niet vergeten. In 1976 wordt De Wieger in Deurne, het oude woonhuis van Hendrik Wiegersma, geopend als museum, met exposities die volgens Pieter Wiegersma zeker de aandacht verdienen. De eerste expositie, geopend door Helmonder en oud-Kamervoorzitter Frans-Jozef van Thiel, is een hommage aan Marinus Bies. In 2025, vijftig jaar na zijn sterven, hebben zeven musea in de Peel zijn werk getoond. Marinus Bies was een heel jaar lang terug in de Peel.

Ger Jacobs benadrukt zijn rol als landschapsschilder van de Peel: "De grootste verdienste van schilder Marinus Bies is

dat hij, samen met de schrijvers Toon Kortooms en Antoon Coolen, fotograaf Martien Koppens en dichter Frans Babylon, de mensen op een andere manier naar de Peel heeft laten kijken. De Peel, die in die tijd een woestijn was, een landschap zonder bomen. De schilder, de fotograaf en de schrijvers hebben de streek als een authentiek en aantrekkelijk gebied op de voorgrond gezet."

Zijn werk is nog steeds te bekijken. Tegenover het oude klooster Mariengarde in Aarle-Rixtel ligt Galerij-Museum Bies, enigszins verborgen achter een heg en bomen. Voor wie wil zien hoe Marinus Bies de Peel heeft gezien, is het zeker de moeite waard daar eens een bezoek te brengen. «

Bronnen:

- Dubbel interview met Marc Bies en Ger Jacobs
- Marinus Bies, geschilderd epos van de Peel – Ger Jacobs, Hans van de Laarschot en Peter Thoben

Begunstigers

van de **Heemkondekring Helmont**

BROECKX MAKELAARS

COENEN EN CO

FOTO LAMBERT VAN DE KERKHOF

DE JONGH DAK EN BOUWSERVICE

KUIJPERS BUSINESS PARTNERS B.V.

LAUMÉ RECLAME-DRUKWERK

METAAL MAKELAAR RUUD GRIJPSTRA

MOSMAN AUTOSCHADE

SPOORMAKERS NOTARISSSEN

NOTEN GRAFMONUMENTEN HELMOND

SMITS + PRICK ACCOUNTANTS EN ADVISEURS

VAN NUENEN RIJWIELHANDEL

WIJNHUIS HELMOND

